

ผ้าพื้นเมืองไทพวน: ลวดลายและเส้นสายอารยธรรม บ้านเชียง จากอดีตสู่ปัจจุบัน

Native Fabrics of Tai Phuan's Wisdom: Pattern and Textile Design Banchaing's Culture from the Past to Present

อํารงชาติ วงศ์อารีย์^{1/} ไวพจน์ ดวงจันทร์^{1/} ภูมิพัฒน์ ชมพูวิเศษ^{1/} และภาณุมาศ พุฒแก้ว^{1/}
Tumrongchart Wong-Aree^{1/}, Waipot Duongjun^{1/}, Pumipat Chompuwise^{1/} and Phanumas Putgeaw^{1/}

(Received: 11 March 2015; Accepted: 4 April 2015)

Abstract: The purposes of this research are 1) to study concept and design patterns of modern textiles of Tai Phuan nationality, 2) to study processes of modern pattern designing by the Tai Phuan nationality. It was found that concept and design pattern of textiles based on native local wisdom by Tai Phuan nationality come from markings on the jar attached to the excavation and combination with folk motifs such as Grajub pattern that distinguished from other local and international. This design pattern is unique and difficult to imitate. And the knowledge of this cultural heritage has been taught from generation to generation. It is practiced until they become proficient. The process of designing textile patterns based on the native local wisdom of Tai Phuan nationality is currently based on the recognition of the experience without changes to the original. The group members produce woven patterns that have been transmitted to their future generations. In the production system, human labor is also used in the weaving process in order that the patterns come out as originally designed.

Keywords: Tai Phuan, native fabrics of Tai Phuan

^{1/}สาขาวิชาเทคโนโลยีมีัลติมีเดียและแอนิเมชัน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาลัยสันตพล จ.อุดรธานี 41000

^{1/}Department of Multimedia and Animation, Faculty of Science and Technology Santapol College, Udon Thani 41000, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิด และกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบัน เป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 แนวคิดและกระบวนการของการออกแบบลวดลายผ้าโดยตัวแปรที่ศึกษา คือ หลักและวิธีการคิดการออกแบบลวดลายในลักษณะต่าง ๆ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนระยะที่ 2 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การฝึกอบรมให้ความรู้ 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการและสนทนากลุ่ม จากประชากรกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าชุมชนไทพวน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน ได้มาจากลวดลายบนใบที่ติดอยู่กับวัตถุโบราณที่หุดค้นพบโดยผสมผสานกับลวดลายพื้นบ้าน เช่น ลายกระຈັບ ซึ่งโดดเด่นและมีความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ คือ ลวดลายที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของไทพวน และการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนเกิดเป็นความชำนาญและสามารถสร้างงาน จะหัดทำและเรียนรู้จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญ กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากการจดจำจากประสบการณ์ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นการนำเอารูปแบบของลวดลายดั้งเดิมมาใช้ หากแต่ผสมผสานลวดลายจากผืนหนึ่งมารวมกับอีกผืนหนึ่งเพื่อให้เกิดเป็นลายใหม่ และสมาชิกในกลุ่มจะนำลวดลายที่ได้มาทอแล้วถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน ซึ่งในระบบการผลิตหรือการทอ ยังมีการใช้แรงคนในการทอผ้า เพื่อให้ลวดลายผ้ามีมิติที่ออกมามีความตรงกับลายที่มัดไว้ได้อย่างประณีตสวยงาม

คำสำคัญ: ไทพวน ผ้าพื้นเมืองไทพวน

คำนำ

ปัจจุบัน ภูมิปัญญาพื้นบ้านในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้รับการส่งเสริมและให้ความสนใจจากภาครัฐและเอกชนในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านตลาด การผลิต รวมไปถึงการส่งเสริมทางด้านการลงทุนและการเงิน อุตสาหกรรมสิ่งทอเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีการขยายต่อและมีความต้องการของตลาดผู้บริโภค ลักษณะของการผลิตสิ่งทอจากผ้าพื้นเมือง โดยชาวบ้านหรือกลุ่มคนในท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรม การสื่อสาร และสะท้อนให้เห็นถึงความงดงามจากกระบวนการผลิต การทอ และการออกแบบลวดลายของผู้ทอ ซึ่งแตกต่างจากอุตสาหกรรมโรงงานที่มีกระบวนการผลิตแบบ Mass (มาก) เพื่อตอบสนองตลาดโดยมีการจ้างผลิตและออกแบบลวดลายตามแบบที่กำหนดให้ โดยใช้วัตถุดิบหรือเส้นไหม เส้นด้าย ที่ทำการย้อมสีเรียบร้อยแล้วสู่กระบวนการทอผ้าด้วยเครื่องจักร จึงมีความแตกต่างจากผ้าพื้นเมืองที่คุณค่าของการผลิตแบบทำมือซึ่งแสดงออกถึงความประณีตและการมีอยู่เป็นขึ้นเดียวของในแต่ละผลงาน ดังนั้นกระบวนการคิดการออกแบบลวดลายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ทั้งด้านสีสัน ลวดลาย และคุณภาพ เพื่อให้เข้ากับความต้องการของตลาด ชาวไทพวน

ในอำเภอบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผลงานทางศิลปะผ่านลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยความสวยงามโดดเด่นของผ้าทอมือจากประสบการณ์ของชาวบ้าน ที่ได้รับการสั่งสมสืบทอดกันมาตามวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมและนำองค์ความรู้ที่นำมาแก้ปัญหา หรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย (ศรีวรรณ, 2542) โดยการใช้จักพรรยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2553)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวคิดของการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบันและเพื่อศึกษาถึงกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าซึ่งเป็นที่ยุติกันน้อยมาก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของชาวบ้าน เพื่อการแข่งขันทางการตลาดสู่นวัตกรรมทางสิ่งทอและแฟชั่นในปัจจุบัน

อุปกรณ์และวิธีการ

ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดและกระบวนการของการออกแบบลวดลายผ้าโดยตัวแปรที่ศึกษา คือ หลักการและวิธีการคิดการออกแบบลวดลายในลักษณะต่าง ๆ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ระยะที่ 2 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) การฝึกอบรมให้ความรู้
- 2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ และสนทนากลุ่ม

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าชุมชนไทพวน จำนวน 30 คน

พื้นที่ศึกษา

ชุมชนไทพวน ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกถึงกระบวนการออกแบบลวดลาย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยโดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด ประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ กลุ่มสมาชิกมีกระบวนการคิดและออกแบบลวดลายหรือมีการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (focus group) ใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ประชากรในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ ดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 ราย เป็นเพศชาย 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.90 เป็นเพศหญิง 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.10

ส่วนที่ 2 กรอบแนวคิดและกระบวนการของการออกแบบลวดลายประยุกต์ จากภูมิปัญญา ผ้าพื้นเมืองสู่นวัตกรรมเทคโนโลยีสิ่งทอและแฟชั่นในยุคปัจจุบัน ค้นพบ 9 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความแตกต่างของผ้าไทพวน อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ลวดลายผ้าไทพวนมีความแตกต่างจากผ้าพื้นเมืองในแถบอื่น มีเอกลักษณ์และลวดลายเฉพาะตัวที่ผ้าพื้นเมืองในแถบอื่นเลียนแบบไม่ได้ มีการคิดค้นด้วยการมดลและย้อมด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ลวดลายผ้าไทพวนจะรู้จักกันดีคือผ้าที่มีลวดลายคล้ายลายนิ้วมือ

ประเด็นที่ 2 ที่มาของแนวคิดในการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน

การออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน เป็นการอนุรักษ์และสืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษ โดยออกแบบจากลายนิ้วมือ ประกอบกับความชอบของผู้ที่ต้องการสวมใส่ และรับอิทธิพลมาจากเอกลักษณ์อิทธิพลของรูปทรงไท่ รวมถึงสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนบ้านเชียง เช่น ลายไก่ นก เป็นต้น ไม่มีรูปแบบลวดลายที่ตายตัว ดังภาพ 1A และ 1B

ประเด็นที่ 3 ความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดในการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน

แนวคิดการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองลายไทพวน สมัยก่อนมีการลงลายผ้าตามลายไท่ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งส่วนใหญ่ออกแบบตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเป็นหลัก

Table 1 Personal information (n = 30)

Gender	Quantity (Person)	Percentage
Male	3	10.90
Female	27	89.10

(1A) Line Hai

(1B) Line Hai

(1C) Line Newmue

(1D) Line Newmue

(1E) Line Nok

(1F) Line Kai

Figure 1 Tai Phuan's Patterns

ประเด็นที่ 4 การสืบทอดการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวนจากรุ่นสู่รุ่น

การสืบทอดการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน โดยเริ่มต้นจากผู้ปกครองครัว สมาชิกกลุ่มทอผ้า ทำการสอนและให้ลูกหลานเรียนรู้ร่วมกับการฝึกปฏิบัติไปด้วย ทุกขั้นตอน ส่งผลให้ผ้าพื้นเมืองไทพวนของบ้านเชียง ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ 5 กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน

กระบวนการในการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน มาจากความคิดและจินตนาการของ ลายไหมและลายดั้งเดิม (ภาพที่ 1) เริ่มจากการนำลายไหม มาลงแม่พิมพ์ แล้วจึงนำไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านในกลุ่ม แล้วจึงลงมือทำ เส้นที่ถูกมัดลายจะตรงกันเสมอสืบเนื่อง จากการค้นหมีตั้งแต่แรก การมัดลายจะมัดเพียงรูปครึ่ง ใ้เท่านั้น ในขั้นตอนการทอก็จะเต็มรูปลายไหมพอดีแบบ อัตโนมิติ การมัดลายจะมัดเป็นลำ รวมหนึ่งลายเรียก เป็น 25 ลำ ต่อหนึ่งลาย การมัดลายนี้เพื่อไม่ให้สีที่ข้อม ชีมเข้าไปในส่วนที่มัดลายเอาไว้

ประเด็นที่ 6 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน

กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมือง ไทพวน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ยังคง อาศัยเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งลวดลายผ้ายังไม่ค่อยมี การเปลี่ยนแปลง จะมีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะลายไหม บ้านเชียงที่เพิ่มเข้ามา จากเดิมจะผลิตลายใดก็มัดและ ลงมือผลิตเลย แต่หากมีลายไหมก็สามารถทำได้ ขึ้นอยู่ กับการความต้องการ ส่วนลายไหมไม่สามารถลืมนได้เลย เนื่องจากได้รับความนิยมและเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง

ประเด็นที่ 7 การสืบทอดกระบวนการออกแบบ ลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน

กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน เป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทอเพื่อ ใช้เท่านั้น ทำให้ทุกครัวเรือนจะต้องเรียนรู้และทำการทอผ้า ด้วยตัวเอง จึงเกิดกระบวนการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการออกแบบลวดลายภายในครอบครัวและเป็นการ สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบันมีการทอเพื่อขาย เกิดเป็น อุตสาหกรรมภายในครัวเรือน และมีกลุ่มสมาชิก ซึ่งทำให้การ สืบทอดกระบวนการออกแบบลวดลายผ้า ขยายวงกว้างมาก ยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 8 ความเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมทาง สิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน

การทอผ้าพื้นเมืองไทพวน จากเดิมใช้เครื่องทอซึ่ง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดจากบรรพบุรุษ ต้องใช้มือ ผลักไปมาซ้ายขวา (ภาพที่ 2) ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นแบบ กระตุกเอาก็ทำให้สามารถทำงานได้ดีขึ้นแต่ต้องอาศัย จังหวะของร่างกายทั้งมือและขาให้สัมพันธ์กันเอง ทำให้มี ความสะดวกและสามารถผลิตได้เร็วขึ้น

ประเด็นที่ 9 การสืบทอดนวัตกรรมทางสิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน

การสืบทอดนวัตกรรมทางสิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน นอกจากจะมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครอบครัวแล้ว ยังมีหน่วยงานจากกรมส่งเสริมเข้ามาให้ความรู้และสอนวิธี ปฏิบัติให้ ด้วยการตั้งกลุ่มสตรีขึ้น มีการคิดค้นลายไหมขึ้นมา ใหม่ โดยใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้ประมาณ 1 เดือน ขึ้นอยู่ กับการความสามารถของแต่ละบุคคลบางคนไม่เคยทำมาก่อนจะ ไม่ค่อยเข้าใจ นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มนักวิชาการทำการวิจัย และพัฒนาอุปกรณ์ให้มีความรวดเร็วในการผลิตมากขึ้น

Figure 2 Weaving process

อภิปรายผล

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาแนวคิดและกระบวนการของการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมือง จากภูมิปัญญาพื้นบ้านชาวไทพวน อำเภอหนองหาน ตำบลบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยมีบทสรุปผลการศึกษาในประเด็นสำคัญดังนี้

1. แนวคิดของการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบัน

1.1 แนวคิดของการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่า ลวดลายบนผ้าที่ทอเป็นลวดลาย

ที่เป็นเอกลักษณ์ จากลายบนไหบ้านเชียง ผ้าบางผืนเป็นรูปไข่ทั้งใบ ลวดลายผ้านั้นมีความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นๆ

1.2 ความเปลี่ยนแปลงกับแนวคิดในการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากความนิยมของกลุ่มลูกค้าซึ่งที่สั่งสินค้ามีความแตกต่างกัน อดีตเป็นการทอลายธรรมดาๆ แต่ปัจจุบันลูกค้าจะกำหนดลายโดยการหยิบเอาลายจากผืนหนึ่งมารวมกับอีกผืนหนึ่งแต่ยังคงไว้ซึ่งลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่ม

1.3 การส่งผ่านของการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่า การสืบทอดการออกแบบลายผ้านั้น

ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หากแต่จะมีการสอนต่อจากผู้เฒ่าผู้แก่และสอนการทอผ้าอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นความชำนาญและสามารถสร้างงาน หรือมัดหมี่ ทอผ้าได้โดยไม่มีรูปแบบให้ลอก ไม่มีภาพลายผ้าให้ทำตาม ไม่มีต้นแบบ การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยการปฏิบัติและเรียนรู้จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญ

1.4 ที่มาของแนวคิดในการออกแบบลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่า จากลายไหมและรูปแบบไหมบ้านเชียงที่ขุดพบในบริเวณชุมชน โดยลอกลายจากลายไหมมาเป็นลายผ้ามัดหมี่ และการนำเอารูปแบบไหมมาเป็นลายผ้าด้วยผสมผสานกับลวดลายพื้นบ้านเช่น ลายกระจับ เป็นต้น

2. กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบัน

2.1 กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่าเกิดขึ้นจากการจดจำจากประสบการณ์ที่เคยทำมากกว่า 20 ปี แล้วมามัดหมี่ให้เป็นลวดลาย โดยการหยิบเอารูปแบบไหมรวมกับลายโบราณ และลูกค้าที่มาสั่งมีความรู้เรื่องผ้าและมีข้อมูลเรื่องลายผ้าอยู่แล้วตามความชอบ

2.2 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังเป็นการนำเอารูปแบบของลวดลายดั้งเดิมมาใช้ สอดคล้องกับ ปิณรัตน์ (2556) รายงานว่ากลุ่มทอผ้าฯ เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นในระดับหนึ่ง เกิดความตระหนักถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ตนมีอยู่ไปยังรุ่นลูกหลานต่อไป

2.3 การส่งผ่านหรือถ่ายทอดกระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่าการส่งผ่านหรือถ่ายทอดจากผู้ในกลุ่มไปยังสมาชิกในกลุ่ม จากนั้นสมาชิกนำลวดลายที่ได้มาทอแล้วถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานในครอบครัว สอดคล้องกับวุฒิพงษ์ และคณะ (2556) รายงานถึงคุณสมบัติเด่นของผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอมือ ใช้รูปแบบการสื่อสารผ่าน “เครื่องปั้นฝ่ายโบราณ” ที่ยังคงพบเห็นได้ตามบ้านของชาวไทยลื้อที่ยังคงประเพณีการทอผ้าแบบดั้งเดิม

2.4 นวัตกรรมทางสิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่าในระบบการผลิตหรือการทอ มีการใช้แรงคนในการทอผ้าเพื่อให้ลวดลายผ้ามัดหมี่ที่ทอออกมาให้ตรงลายที่มัดไว้ได้อย่างประณีตสวยงาม สีย้อมจะใช้สีเคมีย้อม เพราะใช้เวลาเร็วกว่าและสีสดใสไปตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับ วัลลภ (2557) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการการผลิตของผ้าไหมสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงเริ่มต้นเกิดจากอุตสาหกรรมในครัวเรือนขนาดเล็กที่มุ่งผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนมาก่อนแล้วจึงเติบโตและขยายขึ้น คงความเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านน้อย แต่ได้ปรับตัวตอบสนองเงื่อนไขทางการค้า การท่องเที่ยวเป็นหลัก

2.5 การเปลี่ยนแปลงไปของนวัตกรรมทางสิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในอดีตจะมีการใช้แรงคนเป็นเครื่องมือ ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนกระทั่งขั้นตอนสุดท้าย ต่อมามีการจ้างช่างไม้ผลิตเครื่องทอที่มีการลดการใช้แรงคน คือ เป็นที่ทอผ้าแบบกระตุก และสีย้อมก่อนเคยใช้สีครามธรรมชาติ ปัจจุบันครามมีปริมาณลดลง ทำให้มีการใช้สีเคมีในการย้อม และเส้นด้ายสำหรับทอ มีการสั่งมาจากทางโรงงานเพื่อความรวดเร็ว

2.6 การส่งผ่านทางนวัตกรรมทางสิ่งทอผ้าพื้นเมืองไทพวน พบว่า มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยการปฏิบัติภายในสมาชิกของกลุ่มทอผ้าเป็นเชิงพาณิชย์มากขึ้น สอดคล้องกับ เสรี และคณะ (2556) รายงานถึงแนวทางการสร้างสรรค์คุณค่าผ้าเพื่อก่อให้เกิดการบริหารจัดการเชิงรุก ประกอบด้วย การให้ความร่วมมือกันทุกฝ่าย สร้างกระแสชุมชนคนอนุรักษ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สร้างสรรค์จุดขายและจุดเด่น มุ่งเน้นการเรียนรู้สู่คนรุ่นใหม่ ส่งเสริมให้มีการใช้ และจัดกิจกรรมให้แพร่หลายและต่อเนื่อง

สรุป

แนวคิดและกระบวนการของการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมือง จากภูมิปัญญาพื้นบ้านชาวไทพวน ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็น

กระบวนการออกแบบลวดลายผ้าพื้นเมืองไทพวนในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากการจดจำจากประสบการณ์ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นการนำเอารูปแบบของลวดลายดั้งเดิมมาใช้ โดยการผสมผสานลายจากผืนหนึ่งร่วมกับอีกผืนหนึ่งเพื่อให้เกิดเป็นลายใหม่เท่านั้น และนำลวดลายที่ได้มาทอและถักทอให้แกลูกค้า โดยที่ระบบการผลิตหรือการทอ ยังมีการใช้แรงคนในการทอผ้า เพื่อให้ลวดลายผ้ามีมิติทอออกมาได้ตรงกับลายที่มัดไว้ อย่างประณีตสวยงาม เป็นลักษณะของการถักทอภูมิปัญญาจากภูมิปัญญาพื้นบ้านประสบการณ์การทอผ้าในชีวิตประจำวันจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก วิทยาลัยสันตพล อุตรธานี งบประมาณประจำปีการศึกษา 2556

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. 2553. แนวทางและหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ. 2553 (OTOP Product Champion: OPC). กรมพัฒนาชุมชน, กรุงเทพฯ.
ปวินรัตน์ แซ่ตั้ง. 2556. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติผ่านกระบวนการย้อมสีธรรมชาติโดยใช้สารช่วยย้อมจากน้ำพริกแฉะข้อนอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(1): 99 – 22.

วัลลภ ทองอ่อน. 2557. พัฒนาการการผลิตและหน้าที่ทางสังคมของผ้าไหมสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 2(2): 153 - 159.
วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล พิญญ์ ตนานนท์ และกอบกาญจน์ พจน์ชนะชัย. 2556. การพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทาง การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มหัตถกรรม ผ้าทอไทลื้อ บ้านหลวงใต้ อำเภอศอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(3): 171 - 182.
เสรี เพิ่มชาติ อัญชลี จันทนาโก วราภรณ์ ลิ้มเปรมวัฒนา และ พฤกษ์ จิรสัตยาภรณ์. 2556. การจัดการความรู้เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าผ้าจกราชบุรี. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(3): 183-194.
ศรีวรรณ จันทน์หงษ์. 2542. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องงานจักสาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6: ศึกษากรณีโรงเรียนวัดยกระบัตร์ (ชุมชนราษฎร์นุสรณ์). (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [www.http://ink361.com/app/users/ig-9446157/natpom/photos](http://ink361.com/app/users/ig-9446157/natpom/photos). (23 มีนาคม 2558).